

УДК 336.256

ДОХОДНІСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ВІД МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ОЦІНКА ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ**Григораш О.В.***E-mail: grya@optima.com.ua**Дніпропетровська державна фінансова академія*

У статті здійснено оцінку впливу малого підприємництва на наповнення доходної частини місцевих бюджетів у контексті запроваджених реформ до спрощеної системи оподаткування та надано пропозиції щодо збільшення доходів місцевих бюджетів від діяльності малого бізнесу. Здійснено порівняльний аналіз впливу потенційних надходжень податків на фінансовий результат від суб'єктів малого підприємництва Дніпропетровської області за ознакою доходності, дано оцінку фіскальної ефективності єдиного податку та податку на прибуток. Виявлено, що розрахункові показники значно відрізняються від реальних надходжень. Єдиний податок залишається головним показником доходності місцевих бюджетів від малого бізнесу у зв'язку із включенням податку до переліку місцевих податків і зборів. Реформована спрощена система оподаткування забезпечила значний ріст надходжень єдиного податку у 2012–2013 рр., але фіксовані обсяги річного доходу як критерію застосування системи можуть перетворитися останню із стимулу розвитку малого підприємництва у стримуючий фактор.

Ключові слова: мале підприємництво (МП), доходи (доходність) місцевих бюджетів, місцеві податки і збори, єдиний податок, податок на прибуток

UDC 336.256

THE PROFITABILITY OF LOCAL BUDGETS FROM SMALL BUSINESS: ASSESSMENT AND IMPROVEMENT**Grygorash O.V.***E-mail: grya@optima.com.ua**Dnepropetrovsk State Finance Academy*

This article includes the estimation of small business impact on the local budget revenues in the context of the simplified tax system reform and provided suggestions for increasing the local budgets incomes of small business. There has been made the comparative analysis of the influence of potential tax income on the finance result from small businesses of Dnepropetrovsk region, based on profitability indication. The assessment of the single tax and income tax fiscal effectiveness has been done. It has been found that the calculated figures are significantly different from the actual revenue. The single tax is the main profitability indicator of small businesses for local budgets due to the inclusion the tax to the list of local taxes and fees. Reformed simplified tax system provided a significant increase of single tax revenues in 2012–2013 years, but fixed amount of annual income as a criterion of the system may become the system from the stimulus of small business development to the constraints.

Keywords: small business (SB), income (profitability) of the local budget, local taxes and duties, a single tax, income tax

Актуальність проблеми. Одним із вагомих компонентів державного та регіонального розвитку є мале підприємництво, яке виступає не тільки рушійною силою соціально-економічних перетворень, але і бюджетоутворюючою складовою. Основним фінансовим інструментом, що регулює взаємовідносини малого бізнесу з державою, залишається його оподаткування. Роль власних джерел у наповненні місцевих бюджетів, що реалізується через надходження місцевих податків і зборів, полягає у можливості перетворити територіальні громади із дотаційних на самоокупні.

Особливої актуальності набуває оцінка впливу реформованої спрощеної системи оподаткування на доходність місцевих бюджетів у зв'язку з порівнянням єдиного податку до місцевих податків і зборів, а відтак і малого підприємництва як головного платника єдиного податку.

Оцінка доходності місцевих бюджетів від малого підприємництва передбачає вирішення таких завдань:

1. Оцінити зв'язок між розвитком малого підприємництва та доходами місцевих бюджетів.
2. Проаналізувати ефективність надходження єдиного податку до місцевих бюджетів України.
3. Сформулювати пропозиції щодо підвищення доходності місцевих бюджетів від малого підприємництва.

Аналіз останніх наукових досліджень. Розвитку оподаткування малого підприємництва, як одного із вагомих компонентів збільшення доходної частини місцевих бюджетів, присвятили публікації такі науковці: М.В. Гончаренко [4], К.О. Маліновська [7], О.О. Непочатенко [7], А.О. Касич [5], І.М. Святенко [11].

У публікаціях визначено роль і місце єдиного податку в доходах місцевих бюджетів, підкреслено необхідність розвитку спрощеної системи оподаткування, але не визначено зв'язку малого підприємництва з доходами місцевих бюджетів та не дано оцінки ефективності надходжень від платників, що перебувають на спрощеній системі, у порівнянні з надходженнями від платників, що сплачують податок на прибуток на загальних умовах.

Метою роботи є оцінка доходності місцевих бюджетів від малого підприємництва.

Викладення основного матеріалу дослідження. У провідних країнах світу діяльність малого підприємництва значною мірою впливає не тільки на соціально-економічний розвиток, а й на наповнення бюджету. Мале підприємництво в Україні вже досягло світового рівня розвитку за кількісними ознаками (кількість малих підприємств), але за якісними (обсяг реалізованої продукції, рівень зайнятості) поки що має резерви для значного вдосконалення. Тим не менше, малі підприємства (МП) беруть участь у наповненні доходної частини місцевих бюджетів.

Перш ніж перейти до розгляду податкового впливу підприємництва на доходи місцевих бюджетів, розглянемо, як взагалі пов'язані між собою розвиток малого підприємництва та надходження місцевих бюджетів. У якості результативних показників оберемо обсяг реалізованої малими підприємствами продукції та надходження до місцевих бюджетів (рис. 1).

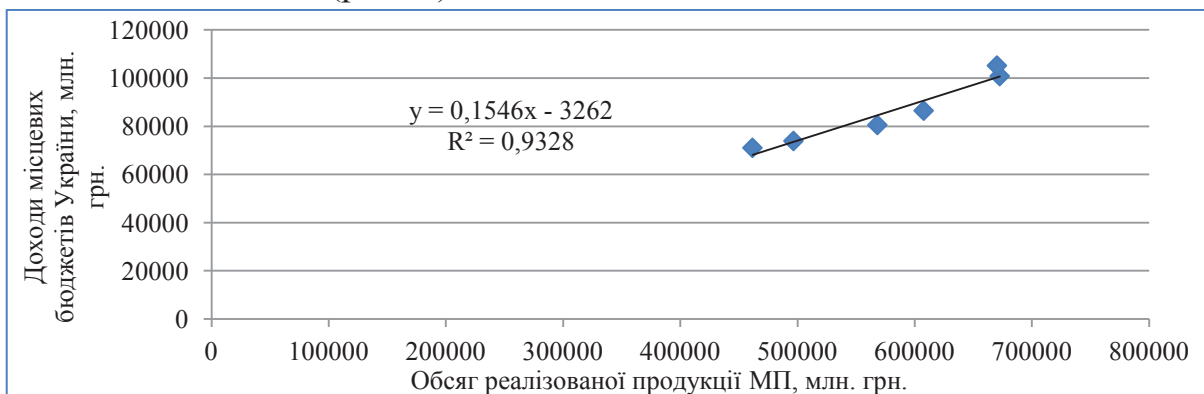

Рис. 1. Аналіз зв'язку між обсягом реалізованої МП продукції та доходами місцевих бюджетів

Складено автором на основі [3]

Дійсно, спостерігаємо прямий тісний зв'язок між обсягом реалізованої МП продукції та доходами місцевих бюджетів України (модель адекватна даним спостережень: ($F_{\text{МП}} = 55,5 > F_{(0,05;1;4)} = 7,7$; коефіцієнт детермінації становить 0,93), тобто із розвитком малого підприємництва прямо пропорційно збільшується і доходна частина місцевих бюджетів.

В умовах уже пасивної фази світової фінансово-економічної кризи, що все ще активно впливає на національну економіку в цілому та кожну окрему територіальну одиницю зокрема, диспропорції у розвитку

окремих регіонів України – це результат незбалансованості інтересів центру та регіонів, нерівномірності розподілу мобілізованих фінансових ресурсів між територіями.

На практиці формування місцевих бюджетів вкотре засвідчує, що бюджети місцевих рівнів не володіють достатніми фінансовими ресурсами для організації управління економікою і соціальною сферою на своєму рівні.

Місцеві податки і збори в Україні навряд чи можуть конкурувати по своїй вагомості із показниками країн заходу. Частка місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів становить менше 10%, вони не відіграють основної функції, яка на них покладена – забезпечення регіонів власними ресурсами.

Тим не менше, прийняття Податкового кодексу [2] сприяло зростанню частки місцевих податків і зборів у доходній частині місцевих бюджетів. Після реформування бюджетного і податкового законодавства частка місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів зростає з 1,1% у 2008 р. до 7% у 2013 р. [3] (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка надходжень місцевих податків і зборів України у 2008–2013 рр.

Складено автором на основі [3]

Такій зміні тенденцій ми завдячуємо включенню у 2011 р. до переліку місцевих податків і зборів єдиного податку.

Податок надходить до бюджету саме від суб'єктів малого підприємництва, тому найбільш яскраво демонструє вплив малого бізнесу на наповнення доходної частини місцевого бюджету. Отже, розвиток малого підприємництва, як головного і єдиного платника цього

виду надходжень, має велике фіскальне значення для місцевого оподаткування, що у свою чергу залежить від фінансового стану підприємницького сектору, обсягів реалізації продукції, робіт і послуг.

У порівнянні з іншими місцевими податками і зборами єдиний податок посідає вагоме місце протягом аналізованого періоду. До 2011 р. надходження єдиного податку перевищували суму інших місцевих податків і зборів. А у 2013 р. єдиний податок склав 90% суми місцевих податків і зборів [3].

Сума надходжень податку у грошовому виразі має тенденцію до зростання протягом аналізованого періоду. На зменшення обсягів надходжень єдиного податку та його частки у сумі надходжень області у 2009 році суттєво вплинуло скорочення кількості платників цього податку у зв'язку з переходом на загальну систему оподаткування.

Причинами відмови від єдиного податку стало прийняття Кабінетом Міністрів України постанов від 20.12.08 №1118 [8], та від 14.04.09 № 366 [10], які спростували переваги застосування спрощеної системи оподаткування. Збільшення частки податку у доходах області у 2012 р. пояснюється запровадженням змін у систему справляння податку.

Єдиний податок сплачується суб'єктами підприємницької діяльності, що обрали спеціальний податковий режим – спрощену систему оподаткування. Збільшення надходжень від платників, що знаходяться на спрощеній системі, – безумовно більш значна мотивація, ніж збільшення надходжень податку на прибуток, що вже певний час зараховується виключно до державного бюджету.

Таблиця 1. Вихідні дані для визначення потенційних податків на фінансовий результат від суб'єктів малого підприємництва Дніпропетровської області

<i>Показники</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), млн. грн.	49 862,2	55 383,4	46 874,8	49 058,1	57 450,1
Фінансові результати до оподаткування малих підприємств, які одержали прибуток, млн. грн.	1 537,9	2 519,6	3 361,9	14 915,4	6 467,3

Для оцінки фіскальної ефективності загальної і спрощеної систем оподаткування, необхідно здійснити порівняльний аналіз надходжень у випадку застосування всіма суб'єктами господарювання двох систем. Для прикладу визначимо потенційні надходження податків на фінансовий результат від суб'єктів малого підприємництва Дніпропетровської області до внесення змін до спрощеної системи (табл. 1).

Розрахункові значення податку на прибуток, визначені на основі фінансових результатів до оподаткування малих підприємств, які одержали прибуток, та єдиного податку, визначені на основі доходу від реалізації продукції, представлені на рис. 3.

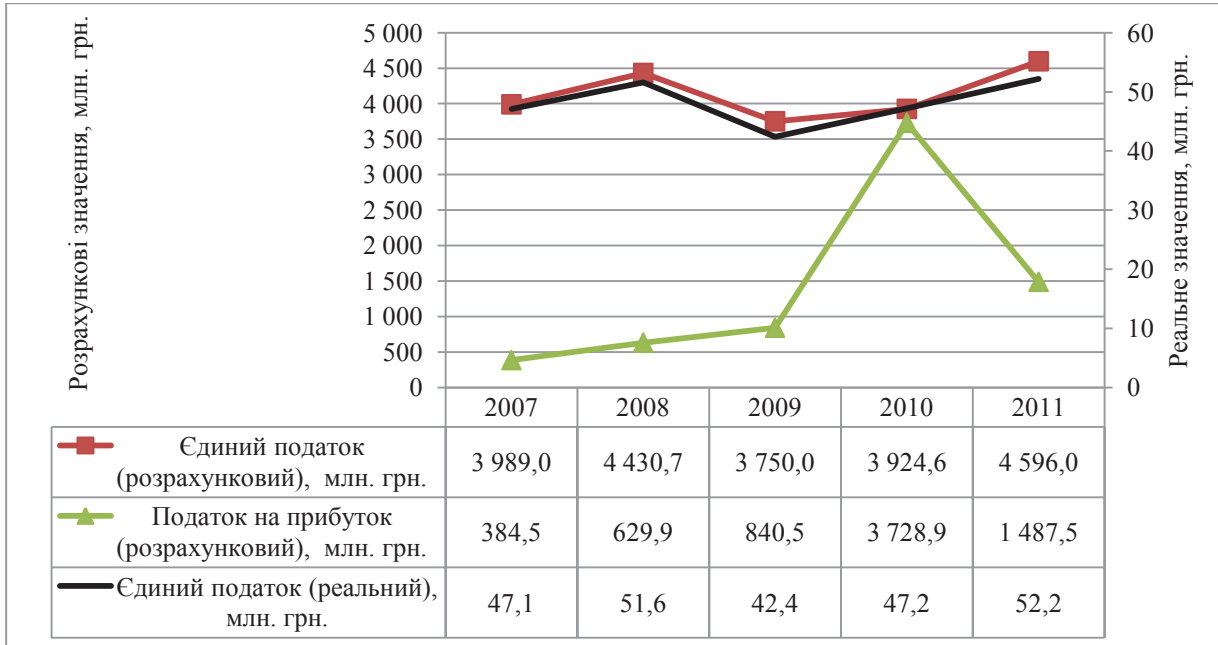

Рис. 3. Порівняльний аналіз потенційних надходжень податків від суб'єктів малого підприємництва Дніпропетровської області за ознакою доходності

Розраховано на основі [6; 9]

Розрахункове значення єдиного податку визначене, виходячи з припущення, що 50% платників оподатковувалися за ставкою 6%, інші 50% платників – за ставкою 10%. Розрахункове значення податку на прибуток визначене виходячи із ставки податку 25% протягом 2007–2010 рр. та 23% у 2011 р., нарахованої на фінансовий результат до оподаткування підприємств, що отримали прибуток.

Отже, у випадку застосування суб'єктами малого підприємництва двох систем одночасно, більшу фіскальну ефективність демонструє спрощена система.

Це пов'язано з тим, що об'єктом оподаткування при спрощеній системі є виручка від реалізації незалежно від подальшого розрахунку фінансового результату. Однак, у зв'язку з обмеженнями щодо її застосування до 2011 р. та уподобаннями платників, реальні значення надходжень єдиного податку значно нижчі за потенційні.

У зв'язку із внесенням змін до системи спрощеного оподаткування щодо поглиблення диференціації груп, значна кількість платників приєднується до спрощеної системи, отже, її ефективність

підвищується, відтак вплив, змін, внесених Законом України від 05.07.2012 року № 5083–VI [10] (поглибленням диференціації груп платників єдиного податку) можна охарактеризувати як позитивний.

Цьому сприяло: по–перше, підвищення граничних норм річного доходу, по–друге, збереження права реєструватися (або не реєструватися) платником ПДВ, по–третє зняття обмежень для шостої групи щодо кількості найманих працівників.

Отже, спрощена система оподаткування – це потужний стимул державної підтримки для створених підприємств як можливість максимально спростити документообіг і не наймати на роботу професійного бухгалтера – знавця податкового і бухгалтерського обліку. Підвищення фіксованих обсягів річного доходу з 1 млн. грн. до 20 млн. грн. стало рішучим і ефективним кроком на шляху розвитку як малого підприємництва, так і місцевих бюджетів. Система демонструє ефективність протягом неповних двох років, але параметри перебування на ній у вигляді фіксованих обсягів річного доходу не заохочують підприємства до росту і скоро знову можуть перетворитися із стимулу розвитку підприємництва у стримуючий фактор.

З метою стимулювання нарощування обсягів виробництва для «спрощенців», необхідно змінити граничні обсяги річного доходу з фіксованих на такі, що пов'язані із зовнішніми орієнтирами. Збільшення граничної межі параметрів застосування єдиного податку може здійснюватися пропорційно до росту індексу інфляції, навіть враховуючи, що офіційний показник цього індексу рідко відповідає його реальному значенню.

Перерахунок має здійснюватися раз на два–три роки для платників ПДВ 3–6 груп, оскільки неплатники ПДВ є менш контрольованими. Незважаючи на те, що у 1–2 групі зайнято більше половини платників, перегляд річних сум доходу для них є недоцільним, оскільки їх діяльність є неконтрольованою і перебування у цих групах є формою державної підтримки на перших етапах створення бізнесу і передбачає перехід у 3–4 групи із зростанням обсягів реалізації.

Висновки. У статті здійснено аналіз зв'язку між розвитком малого підприємництва і доходами місцевих бюджетів. Виявлено, що доходи місцевих бюджетів значною мірою пов'язані з результатами діяльності малого бізнесу. Основним показником доходності бюджету від малого

підприємництва виступає єдиний податок, оскільки залишається на місцевому рівні у бюджеті розвитку в складі місцевих податків і зборів, складаючи 90% їх суми.

Порівняльний аналіз потенційних надходжень від суб'єктів малого підприємництва Дніпропетровської області за ознакою доходності дав змогу виявити, що єдиний податок має більшу фіскальну ефективність, ніж податок на прибуток. Однак у зв'язку з обмеженнями щодо застосування спрощеної системи оподаткування, які діяли до 2011 р., реальні надходження податку значно нижчі за потенційні.

Функціонування реформованої спрощеної системи оподаткування триває менше двох років і зараз оцінюється як ефективне. З метою розширення можливостей перебування на ній запропоновано перегляд граничних обсягів річного доходу для платників ПДВ 3–6 груп з урахуванням індексу інфляції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету України за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua>.
4. Гончаренко М.В. Вплив нового податково–бюджетного законодавства на формування доходів місцевих бюджетів [Текст] / М. В. Гончаренко // Теорія та практика державного управління . – 2012. – Вип. 4. – С. 224–230.
5. Касич А.О. Особливості оподаткування та обліку малого бізнесу у контексті податкового кодексу [Текст] / А. О. Касич, Н. В. Черевик // Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. Випуск. – 2012. – №6 (77) – С. 143–148.
6. Малий бізнес Дніпропетровської області у 2011 році: Статистичний збірник / За редакцією О.В. Чабанної / Держкомстат України; Головне управління статистики у Дніпроп. області – Дніпропетровськ: Головне управління статистики у Дніпропетровській області, 2012.
7. Маліновська К.О. Податковий аспект діяльності суб'єктів малого підприємництва [Текст] / К. О. Маліновська // Вісник Сумського національного аграрного університету. Фінанси і кредит . – 2013. – № 1. – С. 20–25.
8. Непочатенко О.О. Пряме оподаткування суб'єктів малого підприємництва [Текст] / О. О. Непочатенко, П. М. Боровик, Б. С. Гузар // Облік і фінанси . – 2013. – № 3. – С. 81–87.

9. Огляд виконання бюджету Дніпропетровської області за 2006–2012 роки (за даними річного звіту головного управління Державного казначейства України в Дніпропетровській області) // Матеріали Головного фінансового управління Дніпропетровської обласної державної адміністрації. – 2013.
10. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної податкової служби та у зв'язку з проведенням адміністративної реформи в Україні. Закон України від 05.07.2012 р. № 5083–VI. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5083-17>.
11. Святенко І.М. Спрощення оподаткування як метод податкового стимулювання малого підприємництва [Текст] / І. М. Святенко // Економічний простір . – 2014. – № 83. – С. 113–120.